

ПЕРСПЕКТИВИ ОСВІТИ І НАУКИ ПОЛТАВЩИНИ В «СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ»

Представлено фрагменти «Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2020 року», відібрані за ключовими словами: «знання», «довкілля», «якість життя», «інновації», «освіта», «наука», «навчання», «діти». Ці фрагменти Стратегії показують можливості впливу освітніх стейкхолдерів на розвиток людського капіталу області заради вирішення її проблем і зміцнення її економічного потенціалу відповідно до сформульованих у документі стратегічних цілей, спрямованих на досягнення високої якості життя полтавців.

Ключові слова: знання, довкілля, якість життя, інновації, освіта, наука, навчання.

Перспективы образования и науки Полтавщины в «Стратегии развития Полтавской области на период до 2020 года»

Представлены фрагменты «Стратегии развития Полтавской области на период до 2020 года», отобранные по ключевым словам: «знания», «окружающая среда», «качество жизни», «инновации», «образование», «наука», «обучение», «дети». Избранные фрагменты Стратегии показывают возможности влияния образовательных стейкхолдеров на развитие человеческого капитала области для решения ее проблем и укрепления экономического потенциала соответственно сформулированным в документе стратегическим целям, направленным на достижение высокого качества жизни жителей Полтавщины.

Ключевые слова: знания, окружающая среда, инновации, образование, наука, обучение.

Prospects of Education in Poltava Region "Strategy of Poltava Region Development, 2020"
Selected by keywords: "knowledge", "environment", "quality of life", "innovation", "education", "science", "training", "children". These parts of Strategy show possible impact of educational stakeholders on the field of regional human capital development for solving region's problems and strengthen its economic potential according to the strategic goals aimed at achieving a high quality of poltavites life.

Keywords: knowledge, environment, quality of life, innovations, education

Передмова до фрагментів Стратегії

«Стратегію розвитку Полтавської області на період до 2020 року» розроблено 2014 р. робочою групою у складі понад 100 активних представників Полтавської області з органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, наукових установ та громадських організацій на підставі Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів», з урахуванням Державної стратегії регіонального розвитку України до 2020 р. та досвіду реалізації «Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2015 року». Документ укладено з використанням європейського досвіду за технічного сприяння проекту Європейського Союзу «Підтримка сталого регіонального розвитку».

У Стратегії проаналізовано переваги, виклики та ризики області, враховано можливості впливу на вирішення наявних проблем у межах стратегічних цілей на досягнення високої якості життя полтавців; сформульовано місію і страте-

гічне бачення розвитку Полтавської області, сценарні плани її розвитку до 2020 р.

Відібрані фрагменти Стратегії, що подаються нижче, мають допомогти освітянам кореспондувати іх професійну діяльність зі стратегічними цілями Стратегії: «Розвиток людського капіталу», «Підвищення ефективності використання економічного потенціалу регіону», «Розвиток сільських територій». Фрагменти Стратегії показують можливості впливу освітніх стейкхолдерів на розвиток людського капіталу області заради вирішення її проблем та зміцнення її економічного потенціалу відповідно до сформульованих у документі вищезазначених стратегічних цілей.

Учні і студенти зможуть обрати актуальні для розвитку Полтавської області напрями наукових досліджень у рамках МАН. Випускники ЗНЗ знайдуть орієнтири щодо вибору майбутньої професії на основі викладених у Стратегії точок зростання економічного потенціалу Полтав-

щини.

Розробники документа відзначають у його преамбулі: «Стратегія має забезпечити радикальне реагування місцевої влади та суспільства на виклики, що постають перед областю, спрямоване на досягнення нових цілей у новій концепції розвитку регіону та припинення застою у сфері розвитку, головним чином, за економічними, соціальними та екологічними вимірами».

Автори наголошують: на противагу традиційному для України механізму

субвенцій на регіональний розвиток на перший план у наш час виходить європейський підхід до його реалізації – «пошук конкурентних переваг та можливостей регіону для комплексного розвитку усієї території області». Таким чином, окрім місце відводиться розбудові «економічної та соціальної доступності слаборозвинутої периферії та усунення загального соціально-економічного дисбалансу».

Стратегія містить такі основні компоненти:

Соціально-економічний аналіз розвитку Полтавської області: Загальна характеристика області; Природні ресурси області; Демографія; Інфраструктура; Економіка та підприємництво; Сільське господарство та сільські території; Бюджетний та Екологічний профілі Полтавської області

Аналіз сильних сторін, можливостей розвитку, слабких сторін та загроз розвитку області (SWOT-аналіз): Результати SWOT-аналізу Полтавської області; SWOT-матриця Полтавської області; Порівняльні переваги, виклики і ризики Полтавської області.

Сценарії розвитку Полтавської області до 2020 року

Стратегічне бачення та місія розвитку Полтавської області

Стратегічні, операційні цілі та завдання:

Стратегічна ціль 1. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ: Операційна ціль 1.1.

Покращення здоров'я та продовження тривалості активного періоду життя людини; Операційна ціль 1.2. Посилення можливостей працездатного населення до зайнятості в умовах змін; Операційна ціль 1.3. Створення комфортних та безпечних умов проживання населення; Операційна ціль 1.4. Створення ефективної системи самоврядування та соціальної активності населення.

Стратегічна ціль 2. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОNU: Операційна ціль 2.1. Розвиток інноваційного та конкурентного виробничого сектору; Операційна ціль 2.2. Зміщення малого і середнього підприємництва; Операційна ціль 2.3. Забезпечення енергобезпеки, формування енергоекспективних громадського, аграрного та промислового секторів; Операційна ціль 2.4. Реалізація туристичного потенціалу регіону.

Стратегічна ціль 3. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: Операційна ціль 3.1. Збільшення доходів домогосподарств у сільській місцевості; Операційна ціль 3.2. Розвиток сільських територій та периферії навколо малих міст; Операційна ціль 3.3. Забезпечення збалансованого розвитку районів.

Точками зростання регіональної економіки Стратегія визначила: машинобудування та приладобудування подвійного призначення; добування корисних копалин із максимальною переробкою у межах області; сільське господарство та харчову промисловість.

У Стратегії ідеться про такі проекти і плани розвитку Полтавщини:

– будівництво металургійного заводу «Ворскласталь»;

– створення індустріальних парків у малих містах (наприклад, концепція індустріального парку «Центральний» у Кременчуці передбачає залучення інвестицій для запровадження сучасних технологій у машино- та автомобілебудуванні, енергетиці, розвитку ІТ-технологій, створення центру виробничої культури, інженерної думки, що дасть змогу створити 4,3 тис. робочих місць);

– нарощування диверсифікації с/г виробництва та впровадження нових технологій для задоволення потреб працевлаштування і покращення доходів сільського населення;

– розвиток нових місцевих і регіональних продуктів у сфері рекреації, послуг, готельного бізнесу;

– розвиток дрібного виробництва (переробка високоякісних і безпечних с/г продуктів на основі інноваційних технологій), органічне землеробство;

– розвиток гідроенергетичного потенціалу тощо.

Стверджується, що досягнення розвитку Полтавщини можливе на основі формування на її теренах економіки з високою доданою вартістю, де стало економічне зростання спирається на знання, довкілля та якість життя.

Ми відібрали контент Стратегії саме за

цими ключовими для цього документа словами: «знання», «довкілля», «якість життя», додавши до них такі важливі для педагога «теги», як «інновації», «освіта», «наука», «навчання», «діти». Для зручності сприймання фрагментів Стратегії ці теги виділено ПРОПИСНИМИ літерами.

Текст фрагментів Стратегії укладачем об'єднано в три розділи: «Стратегія про

освіту і науку Полтавської області», «Стратегія про довкілля Полтавської області», «Стратегія про якість життя у Полтавській області». Сподіваємося, отриманий «екстракт» Стратегії не лише заощадить для всіх, кого цікавить освітня політика держави й області, час на ознайомлення із цим документом, а й спонукатиме до прочитання його повного тексту.

Від «ПМ» – Укладач

Стратегія розвитку Полтавської області на період до 2020 року : додаток до рішення двадцять шостої позачергової сесії обласної ради шостого скликання від 16 січня 2015 року / Полтавська обласна рада; Полтавська обласна державна адміністрація; проект Європейського Союзу «Підтримка сталого регіонального розвитку»; робоча група із розробки Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2020 року (склад роб. групи затв. розпорядженням голови Полтавської обласної державної адміністрації № 186 від 10 червня 2014 р.). – Полтава, 2014. – 131 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.adm-pl.gov.ua/page/strategiya-rozvitku-poltavskoyi-oblasti-do-2020-roku>

Подані нижче фрагменти Стратегії починаються посиланнями на сторінки її повного тексту.

1. СТРАТЕГІЯ ПРО ОСВІТУ І НАУКУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

–С. 19, 20–

Полтавська область належить до високоіндустріалізованих та високоурбанизованих регіонів із рівнем розвитку вище середнього і вирізняється з-поміж них, зокрема, високим рівнем кваліфікації трудових ресурсів – більше від половини найманих працівників в області мають вищу ОСВІТУ.

–С. 39–41–

ОСВІТНЯ інфраструктура

Дошкільна ОСВІТА. Станом на 01.01.2014 на Полтавщині функціонує 614 дошкільних НАВЧАЛЬНИХ закладів, виховується 51 496 ДІТЕЙ. Показник охоплення ДІТЕЙ дошкільною ОСВІТОЮ становить: від 1 до 6 (7) років – 71,7 %, від 3 до 6 (7) років – 94,4 %. Останні три роки усі ДІТИ п'ятирічного віку стовідсотково охоплені різними формами дошкільної підготовки.

Загальна середня ОСВІТА. Загальна середня ОСВІТА представлена 704 загальноосвітніми НАВЧАЛЬНИМИ закладами, у яких здобувають ОСВІТУ 124,7 тис. учнів. Із них 520 функціо-

нує у сільській місцевості, де НАВЧАЄТЬСЯ 42,2 тис. учнів. Другий рік поспіль стовідсотково забезпечено підвищенням до місця НАВЧАННЯ і додому понад 13 тис. учнів.

Професійно-технічна ОСВІТА. Система професійно-технічної ОСВІТИ Полтавської області включає 42 професійно-технічні НАВЧАЛЬНІ заклади, зокрема: 5 вищих професійних училищ, 15 професійних ліцеїв, Полтавський центр професійно-технічної ОСВІТИ, Міжрегіональний центр перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців, 15 професійно-технічних училищ, 4 НАВЧАЛЬНІ центри при установах виконання покарань, Кременчуцьке професійно-технічне училище при виховній колонії.

Серед НАВЧАЛЬНИХ закладів 15 сільськогосподарського профілю, 7 – будівельного, 8 – промислового та 8 – сфери обслуговування. У ПТНЗ області щорічно НАВЧАЄТЬСЯ понад 13 тис. осіб за 139 робітничими професіями. Спостерігається тенденція до зменшення кількості учнів із 22 462 осіб у 1991 р. до 12 679 осіб у 2014 р.

Вища ОСВІТА (Рис. 1). Вищі НАВЧАЛЬНІ заклади Полтавщини забез-

печують фундаментальну НАУКОВУ, професійну та практичну підготовку спеціалістів різних ОСВІТНЬО-кваліфікаційних рівнів для всіх соціальних сфер регіону. Мережа ВНЗ Полтавської області складається із 31 НАВЧАЛЬНОГО закладу державної форми власності, із яких 6 – III-IV р. а. та 25 – I-II р. а. Вищу ОСВІТУ в області отримують понад 55 тис. студентів.

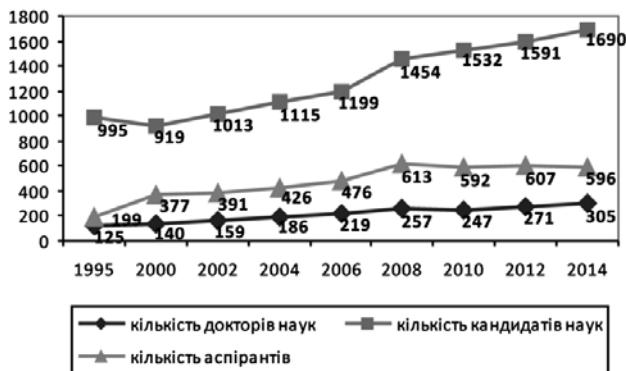

Рис 1. Кількість фахівців вищої кваліфікації

Позашкільна ОСВІТА. З метою організованого проведення дозвілля та надання додаткових ОСВІТНІХ послуг у 2014 р. в області працюють 173 позашкільні НАВЧАЛЬНІ заклади, де НАВЧАЄТЬСЯ 74 930 учнів (62,2 %).

Проміжні висновки. Незважаючи на досить добрий рівень розвитку галузі ОСВІТИ, в області проблемними залишаються питання, характерні для більшості регіонів держави: необхідність перепрофілювання професійно-технічних НАВЧАЛЬНИХ закладів відповідно до потреб регіонального ринку праці; територіальна диференціація наповнюваності об'єктів дошкільної та загальної середньої ОСВІТИ; недостатній рівень забезпечення матеріально-технічної бази НАВЧАЛЬНИХ закладів, зокрема сучасними технічними і технологічними засобами з метою наближення НАВЧАЛЬНОГО процесу до європейських та світових стандартів; слабка включеність ВНЗ у впровадження ІННОВАЦІЙ у регіональну економіку.

–С. 48, 49, 50–

Трудові ресурси

Основою розвитку Полтавщини поряд з іншими факторами є трудові ресурси високого рівня кваліфікації. Більше від половини найманих працівників в області мають вищу ОСВІТУ, 32,2 % із них – повну вищу (ОСВІТНЬО-кваліфікаційні рівні «магістр» та «спеціаліст»), 24,7 % – неповну та базову вищу (ОСВІТНЬО-ква-

ліфікаційні рівні «бакалавр» та «молодший спеціаліст») (рис. 2).

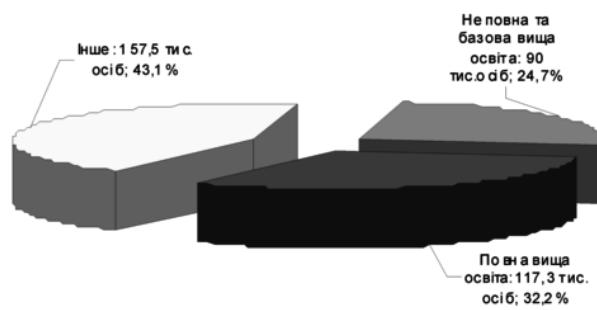

Рис 2. Структура найманих працівників на підприємствах за ОСВІТНІМ критерієм

У структурі зайнятості на Полтавщині за останні роки по галузях найбільшими за чисельністю зайнятих залишаються промисловість, сільське господарство, сектор транспорту і зв'язку, також значна зайнятість в охороні здоров'я та ОСВІТИ (причому праця в останній із цих сфер не є високооплачуваною. – Укл.). Найбільш високооплачуваними у 2013 р. галузями професійної активності на Полтавщині (середньомісячна заробітна плата) є фінансова та страхова діяльність (4 012 грн), промисловість (3 725 грн) та державне управління та оборона; обов'язкове соціальне страхування (3 499 грн).

За рівнем ОСВІТИ в структурі зареєстрованих у міських, районних та міськрайонних центрах зайнятості безробітних громадян особи, які мають професійно-технічну ОСВІТУ, становлять 42 %, вищу ОСВІТУ – 39 %, повну загальну середню – 15 %.

–С. 61–67–

Результати SWOT-аналізу Полтавської області

(Далі наведемо ті фрагменти SWOT-аналізу Полтавської області, що відображають стан її освіти. – Укл.). Сильними сторонами розвитку області є, зокрема, такі: високий рівень ОСВІЧЕНОСТІ населення; високий рівень його національно-патріотичної свідомості.

[Із-поміж слабких сторін] – слабке впровадження високих технологій, брак ІННОВАЦІЙНОЇ інфраструктури, низька ІННОВАЦІЙНА активність. В області діє 33 ІННОВАЦІЙНО-активних промислових підприємства. Частка ІННОВАЦІЙНО-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств – 8,1 % (24 місце серед регіонів України),

що у 2 рази нижче від загальноукраїнського показника (по Україні – 16,8 %). [Також слабкі сторони області] – низька екологічна свідомість мешканців; низький рівень патріотичного виховання у закладах ОСВІТИ; невідповідність кваліфікації кадрів вимогам ринку праці.

–С. 75–81–

Сценарій розвитку Полтавської області до 2020 року

Зараз найбільш вірогідними для Полтавщини є два сценарії – динамічний розвиток або деградація.

1. *Базовий, традиційний для України та регіону, сценарій розвитку (область розвивається за інерцією, політична та соціально-економічна ситуація в Україні характеризується браком системних реформ).* Такий сценарій виходить із нинішньої динаміки економічного розвитку в Україні та області, проте він не враховує можливостей, які випливають із глобальних змін, що відбулися протягом 2014 р. і які можуть внести суттєви корективи в такий сценарій.

2. *Сценарій довготривалої затримки розвитку (Україна втягується в довготривалу військову конfrontацію з Росією, область стає прифронтовою територією).*

Реалізація Стратегії розвитку при цьому сценарії буде надто ускладненою, а частково і неможливою. Вірогідність такого сценарію не є надто високою.

3. *Сценарій прискореного розвитку (область, виходячи із власних конкурентних переваг, мобілізації та ефективного витрачання ресурсів, використовує зовнішні та внутрішні можливості для розвитку).* Збільшена вірогідність сценарію прискореного розвитку порівняно з попередніми періодами стратегічного планування базована саме на зміні загальної ситуації у Європі та ситуації навколо України.

Для реальності цього сценарію потрібен певний набір необхідних та достатніх умов: завершення війни на Донбасі, стабілізація зовнішньо- та внутрішньополітичної ситуації, формування діючого складу Верховної Ради України та професійного уряду, готового до проведення реформ:

1) Відбувається реформа децентралізації – органи місцевого самоврядування отримують повноваження, ресурси та зацікавленість у місцевому та регіональному економічному розвитку, стають відповідальними перед своїми виборцями та перед державою.

2) Україна швидкими темпами інтегрується у європейський правовий простір, створюючи національне законодавство, яке відповідає законодавству ЄС, зокрема

у сфері започаткування бізнесу та контролю над його діяльністю.

3) Відбувається податкова реформа, яка стимулює території до підтримки входження на них різних видів бізнесу.

4) Запроваджуються механізми державного фінансування проектів регіонального розвитку на основі кращого європейського досвіду та можливості доступу до європейських ресурсів.

На цій основі у межах області відбувається перехід від планування видатків на досягнутій основі до планування надходжень на основі розвитку.

Сільські та міські територіальні громади входять між собою в діалог і, використовуючи механізми співпраці територіальних громад, а також можливості об'єднання, за рахунок економії на масштабі, ліквідації адміністративних бар'єрів, економлять бюджетні ресурси і вкладають їх у спільні проекти розвитку, які випливають із цієї Стратегії. Обласні та залучені ресурси використовуються для підтримки точок зростання, які формують додану вартість, першочергово у периферійних районах та сільських територіях.

Спрощення ведення бізнесу та податкової звітності разом із запровадженням в області активної політики підтримки малих та середніх підприємств веде до зростання частки МСП у валовому регіональному продукті області, а особливо суттєво в структурі зайнятості місцевого населення.

Полтавщина проводить агресивну маркетингову політику щодо свого просування на загальноукраїнський та європейський ринки, створює умови найкращого сприяння для внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Перспективними сферами інвестицій стають: машинобудування та приладобудування подвійного призначення; добування корисних копалин із максимальною переробкою в межах області; сільське господарство та харчова промисловість.

Створюються умови для поєднання можливостей місцевих ОСВІТНІХ закладів із НАУКОВО-дослідними роботами і переведення їх у реальну економіку.

Особлива роль відводиться сільськогосподарському виробництву та харчовій промисловості, де запровадження нових культур, технологій та глибини переробки дає найбільш швидкі та відчутні результати. Відкриття ринків ЄС тут має надзвичайно важливий вплив на розвиток, адже концентрація виробництва в області є значно вищою від країн ЄС, що надає переваги в конкурентній торгівлі. Покращується структура зайнятості населення, а відтак з'являється можливість

покращити демографічні показники, при-
наймні змінити тенденції щодо їх погір-
шання.

*4. Реалістичний сценарій розвитку (заявлені в Україні реформи відбувають-
ся не зовсім системно, соціально-економі-
чна ситуація в країні кардинально не
zmінюється, на рівні області не вистачає
ресурсів для реалізації поставлених
цілей).*

Такий сценарій фактично є певною комбінацією інерційного сценарію та сце-
нарію прискореного розвитку. В основу тако-
го сценарію покладено український досвід проведення реформ у різних сфе-
рах і в різні історичні періоди, коли час
вікна можливостей, яке відкривалось для
реформ, не було використано повною
мірою.

За цим сценарієм цілком вірогідною виглядає ситуація, коли, наприклад, реформа децентралізації завершиться реально перерозподілом фінансових ресурсів на рівні міст обласного значення та районів, а більшість територіальних громад будуть позбавлені повноважень та ресурсів; фінансування регіонального розвитку з Державного фонду регіонального розвитку не буде прогнозованим і ста-
блільним через щорічні зміни при затвер-
дженні державного бюджету.

На обласному рівні впровадження Стратегії може стикнутися із бажанням окремих регіональних політиків чи впли-
вових посадових осіб впливати на процеси фінансування регіональних проектів, що випливають із цієї Стратегії.

У цих умовах виникатимуть складнощі із формуванням в області пріоритетної політики розвитку малого і середнього підприємництва та зайнятості населення, особливо у периферійних районах. Відтак

через можливості великих міст впливати на ухвалення рішень значна частина ресурсів буде витрачатися у Полтаві, Кременчуці, Комсомольську, що не вирі-
шуватиме проблем сільських територій та периферійних районів, але створюватиме додаткові можливості розвитку цих і так досить розвинених територій.

У цих умовах при неможливості вико-
нання усіх інших операційних цілей, визначених Стратегією, особливо актуаль-
ним залишатиметься питання позитивного впливу великих міст на примі-
ські території і їх залучення до сільсько-
го розвитку.

Можливе продовження ситуації з обме-
женнем ринків Митного Союзу для вели-
ких підприємств області водночас з їх
неможливістю швидко адаптуватись до
ринків ЄС прискорить вивільнення робо-
чої сили з цих підприємств, що в умовах
лібералізації ведення бізнесу стимулюватиме самозайнятість населення та зрос-
тання МСП.

Відтак реалістичний сценарій для Полтавської області відкриває можливості для проактивної політики обласної влади та органів місцевого самоврядування територіальних громад, а також районів у формуванні розвиткового середовища для передусім МСП, який здатен при невеликих ресурсах суттєво вплинути на зайнятість населення та зростання дохо-
дів домогосподарств, що є необхідною умовою економічного зростання.

*(Стратегія цілями області визна-
чає: розвиток людського капіталу; під-
вищення ефективності використання
економічного потенціалу регіону; роз-
виток сільських територій. – Укл.).*

–С. 90–

Стратегічна ціль 1. Розвиток людського капіталу

Операційна ціль 1.1.	Операційна ціль 1.2.	Операційна ціль 1.3.	Операційна ціль 1.4.
Покращення здо- ров'я та збільшення тривалості активного періоду життя люди- ни.	Посилення можли- востей працездатного населення до зайня- тості в умовах змін.	Створення комфорт- них та безпечних умов проживання населен- ня.	Створення ефектив- ної системи самовря- дування та соціальної активності населення.

–С. 91, 92–

Досягнення операційної цілі 1.1. потребує вирішення таких завдань:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проектів
1.1.1. Зниження захворю- вань на серцево-судинні та легеневі захворювання через профілактичні заходи та впро- вадження здорового способу життя.	Постачання обладнання та апаратів для виявлення і ліку- вання захворювань. НАВЧАННЯ викладачів, які б пропагували здоровий спосіб життя, турботу про фізичний стан і засте- рігали від нездорових та небезпечних звичок. Підвищення обізнаності про профілактику, покращення способу життя і подолання шкідливих звичок. Модернізація системи екстреної (швидкої) медичної допомоги.

1.1.2. Покращення репродуктивного здоров'я населення.	Підтримка ініціатив жіночих організацій у сфері роботи з вагітними, молодими матерями. Упровадження в школах та закладах профтехОСВІТИ курсів та НАВЧАНЬ у сфері охорони репродуктивного здоров'я, проведення у закладах ОСВІТИ інформаційних заходів із питань попередження небажаних вагітностей у підлітків. Удосконалення системи сімейної медицини та охорони материнства і дитинства.
1.1.3. Створення діючих механізмів мобілізації мешканців до вирішення місцевих проблем.	Підтримка діяльності із запровадження механізмів місцевої демократії в територіальних громадах області. Збереження та розвиток місцевих традицій та обрядів масового характеру, що спрямовані на солідарність місцевого населення та опорядкування місць спільноговикористання. Проведення масових спортивних заходів у дошкільних, загальноОСВІТНІХ, професійно-технічних НАВЧАЛЬНИХ закладах. Проведення масових заходів, направлених на благоустрій населених пунктів та територій.
1.1.4. Формування громадського неприйняття алкогольизму, наркоманії, інших шкідливих звичок.	Проведення в закладах ОСВІТИ інформаційних заходів із питань профілактики негативних явищ у дитячому та молодіжному середовищах. Створення благодійних консультаційно-діагностичних центрів соціальної та психологічної допомоги населенню. Профілактика захворюваності на ВІЛ/СНІД, вживання алкоголю та наркотиків серед ДІТЕЙ, учнівської та студентської молоді. Надання консультивативної, психолого-педагогічної допомоги неповнолітнім та молоді у НАВЧАЛЬНИХ закладах та центрах самозайнятості наркозалежної молоді.
1.1.5. Покращення якості соціального обслуговування громадян та реабілітації людей з обмеженими можливостями.	Раннє виявлення і профілактичний контроль населення з маргінальними умовами життя і такими, що сприяють появі типових захворювань. Підтримка громадських ініціатив із інтеграції осіб із маргінальних груп у суспільну діяльність. Розвиток мережі будинків сімейного типу та підтримка розвитку сімейних форм виховання ДІТЕЙ-сиріт та ДІТЕЙ, позбавлених батьківського піклування. Забезпечення соціальної адаптації та реінтеграції вихованців інтернатних закладів. Упровадження ефективної системи спеціалізованих соціальних послуг для ДІТЕЙ та молоді з кола ДІТЕЙ-сиріт та ДІТЕЙ, позбавлених батьківського піклування.
1.1.6. Розвиток масової фізичної культури та спорту серед усіх категорій населення.	Підтримка районних та обласних змагань і конкурсів в аматорському спорті серед ДІТЕЙ та дорослих. Будівництво нових та реконструкція наявних спортивних об'єктів області. Розширення мережі спортивних клубів, зокрема центрів фізичного здоров'я населення. Покращення матеріальної бази спортивних комплексів у НАВЧАЛЬНИХ закладах області.

—С. 93, 94—

Операційна ціль 1.2. Посилення можливостей працездатного населення до зайнятості в умовах змін. Необхідним для області є створення умов для само-реалізації найбільш активної частини молодого населення. Для цього необхідно розпочати роботу на рівні середніх ШКІЛ, а саме: створити умови для покращення рівня інформованості шляхом створення центрів доступу до інформації.

Пріоритетними напрямами подальшого розвитку системи ОСВІТИ Полтавської області є: забезпечення всім громадянам рівних можливостей для здобуття якісної ОСВІТИ, постійне підвищення якості ОСВІТНІХ послуг, оновлення змісту та форм організації НАВЧАЛЬНО-виховного процесу, розвиток системи безперервної

ОСВІТИ та НАВЧАННЯ впродовж життя, формування соціально активної, відповідальної та толерантної особистості, забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання.

Зміни структури місцевої економіки та широке впровадження в усі сфери життя нових технологій суттєво впливає на необхідність перекваліфікації дорослого населення, особливо жінок, людей з особливими потребами.

Очікувані результати. Зростання конкурентоспроможності населення зрілого віку на ринку праці. Створення системи професійного НАВЧАННЯ, що включає професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації працівників. Забезпечення економічних і соціальних гарантій для професійної самореалізації

педагогічних працівників. Зростання соціальної активності молоді та готовність до життя в умовах ринкової економіки. Розвиток системи дистанційного НАВЧАННЯ в ОСВІТНІХ закладах. Зростання показників якості НАВЧАННЯ в загальноОСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ закладах. Зростання кількості учнів та студентів, які займаються НАУКОВО-дослідницькою роботою. Збільшення

кількості напрямів дослідно-експериментальної та ІННОВАЦІЙНОЇ діяльності.

Індикатори. Кількість фізичних осіб-підприємців. Показники рівня ОСВІТИ населення. Кількість учнів та студентів, які займаються НАУКОВО-дослідницькою роботою. Кількість працівників НАУКОВО-дослідних організацій, які виконують НАУКОВІ дослідження та розробки. Кваліфікаційний рівень педагогів.

—С. 94, 95—

Досягнення операційної цілі 1.2. потребує вирішення таких завдань:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проектів
1.2.1. Удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів для потреб регіональної економіки.	Проведення досліджень щодо сучасного стану, перспективних потреб ринку праці та вироблення рекомендацій. Поліпшення якості підготовки робітничих кадрів через закупівлю сучасного обладнання для професійно-технічних НАВЧАЛЬНИХ закладів. Упровадження НАВЧАННЯ роботи на комп’ютері чи з використанням ІТ-технологій для осіб передпенсійного та пенсійного віку.
1.2.2. Підтримка громадських ініціатив самоорганізації жінок та молоді з розвитку лідерських, творчих та підприємницьких якостей.	Підтримка діяльності жіночих, молодіжних і дитячих громадських організацій, органів учнівського та студентського самоврядування. Підтримка підприємницьких ініціатив жіноцтва та молоді. Підтримка профорієнтаційних заходів з учнівською молоддю «Урок реального життя», «Крок у професійне майбутнє», «Ярмарок професій». Підтримка талановитих студентів та молодих НАУКОВЦІВ, розвиток міжнародного молодіжного співробітництва.
1.2.3. Створення можливостей здобуття додаткової ОСВІТИ і мотивування соціально вразливих груп населення до покращення знань і вмінь.	Висвітлення соціальних та економічних питань у ЗМІ області та на офіційних сторінках органів влади в Інтернеті. Створення при органах місцевого самоврядування контактних центрів опрацювання звернень громадян до органів влади. Стимулювання ініціатив, спрямованих на інтеграцію в суспільно-активну діяльність груп з особливими потребами.
1.2.4. Створення системи «ОСВІТА впродовж життя».	Задоволення потреби в здобутті дошкільної ОСВІТИ ДІТЬМИ раннього віку, а також забезпечення стовідсоткового охоплення дошкільною ОСВІТОЮ ДІТЕЙ 5-річного віку. Реорганізація малокомплектних сільських шкіл у НАВЧАЛЬНО-виховні об’єднання «школа – дитячий садок». Оптимізація мережі загальноОСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ закладів із поглибленим вивченням окремих предметів та профільним НАВЧАННЯМ. Забезпечення НАВЧАЛЬНИХ закладів сучасною комп’ютерною технікою, інформатизація ОСВІТНІХ послуг, використання комп’ютерних технологій у НАВЧАЛЬНО-виховному процесі. НАВЧАННЯ безробітних інтегрованих робітничих професій, підтримка людей зрілого віку, яким складно конкурувати на ринку праці.
1.2.5. Створення центрів комерціалізації ІННОВАЦІЙ.	Формування бази даних місцевих НАУКОВИХ розробок та їх комерціалізація. Розробка ІННОВАЦІЙНИХ проектів та поширення їх серед потенційних інвесторів, супровід підготовки та реалізації проектів. Сприяння налагодженню взаємовигідних зв’язків НАУКОВО-технічної та виробничої сфер економіки.

—С. 99–101—

Стратегічна ціль 2. Підвищення ефективності використання економічного потенціалу регіону. Полтавська область належить до групи українських областей, які за основними економічними показниками є

найбільш розвиненими і які є донорами українського бюджету. Обласна економіка має значну частку добувної промисловості та промисловості першого рівня переробки, а рентні платежі складають велику частку фінансових ресурсів, що

формуються у межах області. Добувна промисловість сильно залежить від кон'юнктури зовнішнього ринку та вкладень у розвідку нових родовищ.

Полтавська область є і одним із найбільших агровиробників України, частка сільськогосподарського виробництва у ВРП області – 14 %, що в 10 разів вище, ніж у країнах ЄС. Агровиробництво також орієнтоване на експорт і залежить від зовнішніх ринків.

У межах області утворилися велики розриви в соціально-економічному розвитку між кількома найбільшими містами – Полтава, Кременчук, Комсомольськ та більшістю сільських районів області. Це не сприяє прискореному розвитку області, оскільки вона не виглядає настільки привабливо для внутрішніх та зовнішніх інвесторів.

Значна частина секторів нинішньої регіональної економіки фактично не включена в процес глобальних ІННОВАЦІЙ, які кардинально змінюють можливості економічних суб'єктів та регіонів. *Незважаючи на високу частку осіб підвидатного віку з вищою освітою, ІННОВАЦІЙНІСТЬ продуктів та послуг є низькою, частка високотехнологічних виробництв та кількість суб'єктів економічної діяльності, які ефективно використовують високоосвічену робочу силу, є недостатньою.*

Економічний потенціал області, особливо у сфері машинобудування, сільського господарства та переробної промисло-

вості, є досить значний і має великі експортні можливості, які можуть бути реалізованими за умови залучення додаткових інвестицій. Залучення інвестицій залежить від загальної ситуації в Україні, але органи публічної влади області мають бути зорієнтовані на створення умов для притоку інвестицій.

Для досягнення стратегічної цілі 2 «*Підвищення ефективності використання економічного потенціалу регіону*» планується низка проектів, які водночас вирішуватимуть питання, що виникають в економічній та соціальній сферах і які спрямовуватимуться на:

- підвищення конкурентоспроможності ключових галузей регіональної економіки, використання підвищення внутрішнього попиту на продукцію металургії, машинобудування, світового попиту на продукти харчування;
- диверсифікацію економіки малих міст та сільських районів через розвиток переробної промисловості на місцевій сировині;
- підвищення ІННОВАЦІЙНОСТІ виробництв через розвиток НАУКОВОГО потенціалу області, створення індустриальних парків на умовах державної підтримки, через комерціалізацію НАУКИ;*
- розвиток нових місцевих і регіональних продуктів та послуг, зокрема у сфері рекреації та туризму;
- розвиток інфраструктури підтримки бізнесу.

–С. 101–

Стратегічна ціль 2. Підвищення ефективності використання економічного потенціалу регіону

Операційна ціль 2.1.	Операційна ціль 2.2.	Операційна ціль 2.3.	Операційна ціль 2.4.
Розвиток ІННОВАЦІЙНОГО та конкурентного виробничого сектора.	Зміцнення малого і середнього підприємництва (МСП).	Забезпечення енергобезпеки, формування енергоефективних громадського, аграрного та промислового секторів.	Реалізація туристичного потенціалу регіону.

–С. 102–

Операційна ціль 2.1. Розвиток ІННОВАЦІЙНОГО та конкурентного виробничого сектора. Для переведення регіональної економіки на ІННОВАЦІЙНУ основу та створення конкурентного виробничого сектора необхідна реалізація проектів і заходів у сферах, що сприяють формуванню людського капіталу, створення умов для збереження та залучення висококваліфікованих працівників, розвиток ІННОВАЦІЙ у ключових галузях

регіональної економіки та формування нових галузей, де є значна частка доданої вартості.

У Полтавській області є низка виробництв, які мають свої, досить відомі в Україні бренди. Особливо це стосується харчової промисловості та машинобудування. Певними брендами стали курорт Миргород та Сорочинський ярмарок. Просування цих брендів на зовнішні ринки є важливим елементом прискорення економічного зростання та зростання

якості та конкурентоспроможності продукції региональних брендів.

Реалізація цієї операційної цілі має забезпечити більш активну присутність полтавських брендів не тільки на регіональному та загальноукраїнському ринках, а й на ринках передусім ЄС, країн Азії та СНД.

—С. 103, 104—

Досягнення операційної цілі 2.1 потребує вирішення таких завдань: 2.1.1. Покращення середовища для залучення інвестицій, передусім у ІННОВАЦІЙНІ виробництва; 2.1.5. Сприяння створенню індустріальних парків; 2.2.2. Розбудова горизонтальних виробничо-збутових мереж, галузевих і територіальних кластерів, підтримка їх зв'язків із ІННОВАЦІЙНИМИ центрами; 2.2.3. Розбудова спроможності для створення нової продукції та конкурентних послуг; 2.2.4. Створення бізнес-інкубаторів, Центрів підтримки підприємництва та сприяння розвитку електронного бізнесу.

—С. 102–103—

Очікувані результати. Розвинута та дієва структура підтримки ІННОВАЦІЙНИХ процесів. Постійна промоція традиційних НАУКОВИХ шкіл. Створення умов для просування новітніх розробок у виробництво. Створено умови для залучення на територію області фахівців ІТ-сфери. Забезпечені умови для розвитку НАУКОВОГО виробництва. Розвинута та дієва структура підтримки інвесторів та експортерів. Діє система популяризації секторів та підприємств, що мають експортний потенціал. Створено умови для експортерів у їх про-

суванні на зовнішні ринки. Створено інструменти підтримки просуванню региональних брендів на зовнішні ринки. Розроблена ідеологія просування брендів за межі України, створено їх привабливий імідж. Полтавські бренди стають відомими споживачам країн ЄС.

Індикатори. Кількість промислових підприємств, що впроваджують ІННОВАЦІЇ. Частка переоснащених виробничих площ відносно наявних. Відсоток робочих місць, що потребуютьвищої ОСВІТИ, у загальній кількості робочих місць. Відсоток обсягу ІННОВАЦІЙНОЇ продукції в загальному обсязі реалізованої продукції. Кількість договорів щодо впровадження нових технологій, укладених підприємствами з НАУКОВО-дослідними установами області. Відсоток площи переоснащених лабораторій для НАУКОВИХ розробок до загальної їх площи. Потужність створених об'єктів альтернативної енергетики. Кількість підприємств, що отримали інвестиції для експорту продукції та послуг. Суми залучених інвестицій у порівнянні з попереднім періодом. Частка експорту в структурі ВРП області. Кількість региональних брендів, що вийшли на зовнішні ринки. Кількість міжнародних виставок, де було представлено региональні бренди. Кількість споживачів рекреаційних та туристичних послуг з-за кордону, що скористалися можливостями регіону в цих сферах. Поява нових логістичних та транспортних центрів на території області. Створено, як мінімум, один індустріальний парк.

—С. 112—

Стратегічна ціль 3. Розвиток сільських територій

Стратегічна ціль 3. Розвиток сільських територій		
Операційна ціль 3.1.	Операційна ціль 3.2.	Операційна ціль 3.3.
Збільшення доходів домогосподарств у сільській місцевості.	Розвиток сільських територій та периферії навколо малих міст.	Забезпечення збалансованого розвитку районів.

—С. 116—

Досягнення операційної цілі 3.2. передбачає вирішення таких завдань:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проектів
3.2.1. Розвиток сучасних форм кооперації в аграрному секторі.	Підтримка кооперативного руху. НАВЧАЛЬНО-консультативна підтримка створення сільськогосподарських обслуговувальних кооперативів. Закупівля для кооперативів обладнання для переробки агропродукції.

3.2.2. Створення можливостей щодо розвитку МСП та ремесел у сільських територіях, зокрема не пов'язаного із с/г.	Розробка та впровадження НАВЧАЛЬНИХ програм професійної підготовки у сфері малого бізнесу в сільській місцевості в системі профтехОСВІТИ. Проведення спеціалізованих тренінгів для сільського активу у сфері підприємництва, зокрема зеленого туризму. Створення механізму фінансової підтримки нових МСП у найбільш депресивних районах.
3.2.3. Створення умов для переселення (повернення) у сільські території молоді.	Проведення конкурсів із підтримки молоді, зацікавленої в переселенні в сільську місцевість. Підтримка співпраці територіальних громад, яка веде до створення нових об'єктів у соціальній сфері та комунальному господарстві. Підтримка проектів молодих сімей із започаткування МСП у сільських територіях.
3.2.4. Поліпшення соціальної та транспортної інфраструктури села.	Розвиток ОСВІТНЬОЇ мережі сільських територій (особливо дошкільних закладів). Оптимізація структури закладів охорони здоров'я в сільській місцевості. Забезпечення умов для розвитку інституту сімейних лікарів. Запровадження системи стимулювання молодих лікарів. Сприяння розвитку мережі закладів соціальної інфраструктури в сільській місцевості. Модернізація та ремонт закладів культури. Розвиток транспортної інфраструктури.
3.2.5. Створення умов для продовження тривалості активного періоду життя в сільських територіях.	Підтримка ініціатив із запровадження НАВЧАНЬ та заходів, спрямованих на популяризацію здорового способу життя. Підтримка забезпечення сільського населення якісною питною водою. Створення сільських мереж для заняття фізкультурою та спортом. Запровадження пересувних медпунктів для профілактичних оглядів сільського населення.

2. СТРАТЕГІЯ ПРО ДОВКІЛЛЯ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

—С. 60—

Стан навколошнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і порівняно з більшістю інших областей України доволі прийнятним. Основними забруднювачами земельних ресурсів промисловими відходами є підприємства гірничодобувної та нафтопереробної промисловості, тому є потреба в стабілізації та відновленні екологічної рівноваги в зоні впливу таких підприємств. Одна із суттєвих екологічних проблем області, від якої страждають майже всі регіони України, – це накопичення та неналежне зберігання безхазяйних пестицидів та агротехніків.

—С. 96 —

На території області залишилися ще близько 160 т отрутохімікатів у Гребінківському, Лохвицькому, Пирятинському, Чорнухинському районах та залишки в Оржицькому й Лубенському районах.

—С. 66—

Сильні сторони. Більшість територій області має низький рівень екологічного навантаження. Північні та центральні райони області вільні від забруднення промисловими викидами.

—С. 73—

Порівняльні переваги. Полтавська область має значний потенціал для інтенсивного розвитку туристично-рекреаційної сфери, зокрема: курортів, зеленого та етнічного туризму – це мінеральні води, об'єкти історико-архітектурної спадщини, традиційні народні промисли. Також для області характерний незначний ступінь антропогенного забруднення довкілля у місцях курортів та об'єктів історико-архітектурної спадщини; ґрунти придатні для екологічно чистого землеробства та рекреації.

3. СТРАТЕГІЯ ПРО ЯКІСТЬ ЖИТТЯ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

—С. 21—

За індексом людського розвитку (за 2012 р.) Полтавська область знаходитьться на 9 місці серед регіонів України із значенням 3,84.

—С. 22—

Полтавщина має досить потужний економічний потенціал, проте не повно використовує його можливості для людського розвитку.

—С. 88, 89—

Стратегічна ціль 1. Розвиток людського капіталу. Наріжним каменем розвитку демократичної країни є орієнтація політики держави на людину, покращен-

ня якості життя кожного члена суспільства, стабільне зростання людського капіталу.

Це піклування про її здоров'я, ОСВІТУ, умови проживання, якісні комунальні та соціальні послуги, комфортне урбаністичне середовище, належні умови для працевлаштування, охорону природного середовища та багато інших складових, що впливають на стан людського потенціалу суспільства.

В області складна демографічна ситуація, низький рівень народжуваності та високий рівень смертності. Загальний рівень народжуваності (9,8 %) нижчий від середнього по Україні (11,1 %), а рівень смертності – один із найвищих у країні (в області – 16,6 %, у середньому по Україні – 14,6 %).

Низький рівень медичного обслуговування в сільській місцевості. Менша тривалість життя порівняно з міським населенням, вища смертність серед людей працездатного віку. Низький рівень профілактики та ранньої діагностики захворювань. Забезпеченість центрів медико-санітарної допомоги лікувально-діагностичним обладнанням – близько 52 %, з них 70 % – застаріле обладнання. Є загальна недоукомплектованість Центрів автотранспортом, загальна частка забезпеченості ним – 58 %.

Рівень забезпечення ліжкомісцями та лікарським складом є вищим, ніж у середньому по Україні: показник забезпечення ліжками на 10 тис. населення в області становить 80,9 (по Україні – 80,5), забезпеченість лікарськими кадрами на 10 тис. населення – 42,7 (по Україні – 41,5).

Протягом останніх років рівень малюкової смертності в області (5,5) є нижчим, ніж у середньому по Україні (8,0) і має тенденцію до зниження.

Одним з індикаторів якості людського капіталу є показники прогнозної тривалості життя людини та коефіцієнт природного приросту населення. Починаючи з 1993 р., відбувається безперервне скорочення населення Полтавщини, яке триває і досі, прогнозна тривалість життя населення також суттєво скоротилася і не відповідає показникам країн-сусідів.

Для Полтавщини, незважаючи на меншу, порівняно з переписом населення 2001 р., питому вагу ДТЕЙ у віці 0–14 років, в останні роки притаманне поступове зростання частки осіб цієї вікової групи у загальній чисельності населення.

Демографічне навантаження на осіб працездатного віку (16–59 років) у 2012 р. становило 601 особу (по Україні – 585 осіб), при цьому воно є значно вищим у сільській місцевості – 687 осіб, тоді як

у містах цей показник становить 551 особу. Головною причиною такої ситуації в області стала недостатня адаптивність місцевого населення до ринкових умов, коли закрилося багато підприємств, розвалися колгоспи, зросло безробіття. Це привело до поширення депресії та маргіналізації значної частини населення, насамперед чоловіків у сільських територіях.

Відбувається зміна в структурі регіональної економіки, що потребує швидкої адаптації працездатного населення до нових потреб цієї економіки і відповідної підтримки людей, які потребують перевальні фіксації чи прагнуть відкрити свою справу.

До цього додається зростання асиметрії розвитку різних територій області через нерівномірне розміщення виробничих потужностей та сільськогосподарської активності на території області. Периферійні території втрачають людський капітал більш швидкими темпами.

Ураховуючи, що Стратегія одним із своїх завдань передбачає зменшення економічних дисбалансів, важливо створити умови для збереження системи розселення, зі збереженням та збільшенням точок розвитку економічного потенціалу, що неможливо без підтримки людського розвитку.

Одним із найбільш ефективних шляхів тут є формування впливу на покращення здоров'я людини та формування її кращої здатності адаптуватися до умов, що змінюються, а також активізація територіальних громад, стимулювання місцевого розвитку через пошук внутрішніх ресурсів за наявності державної підтримки таких процесів. Залучення молоді, гармонізація попиту та пропозиції робочої сили, створення умов для реалізації населенням старших вікових груп свого потенціалу працьовитості може забезпечити стало економічне зростання.

Проаналізувавши порівняльні переваги, виклики та ризики області, урахувавши можливості впливу на вирішення наявних проблем, у межах стратегічної цілі на досягнення високої якості життя людини, першочергову увагу слід зосередити на:

- адаптацію широких верств населення до швидких змін на регіональному ринку праці, при цьому ключове завдання полягає в стимулюванні працевлаштування мешканців у межах власних районів, а не виїзду на роботу в інші;
- збільшення поінформованості мешканців щодо сучасних уявлень та стандартів цивілізованого життя – саме рівень поінформованості є визначальним у формуванні поведінки людини щодо таких питань, як здоровий спосіб життя, куль-

- тура споживання, культура харчування, екологічна поведінка тощо;
- формуванні екологічного світогляду, активізації заходів щодо збереження довкілля, очищення забруднених територій, формування сучасних підходів до вирішення проблем, пов'язаних із твердими побутовими відходами;
 - заличені громадськості до вирішення житлово-комунальних проблем через посилення громадського контролю за діяльністю комунальних підприємств, пошук сучасних підходів до проведення реформ у комунальній галузі, зростання інформованості у сфері енергозбереження;
 - розвитку механізмів активізації мешканців до спільної участі у вирішенні місцевих проблем та налагодженні взаємодії громад.

—С. 96, 97—

Операційна ціль 1.3. Створення комфортних та безпечних умов проживання населення. Щороку в атмосферне повітря Полтавської області від стаціонарних та пересувних джерел забруднення надходить від 170 до 180 тис. т забруднюючих речовин.

У 2013 р. від стаціонарних джерел забруднення у повітря надійшло 66,61 тис.т забруднюючих речовин (без урахування викидів діоксиду вуглецю). Із загальної кількості забруднюючих речовин, що надійшли в атмосферу, викиди метану та оксиду азоту, які належать до парникових газів, становили відповідно 18,2 тис. т та 0,1 тис. т. Крім цих речовин, у 2013 р. в атмосферу було викинуто 3 014,4 тис. т діоксиду вуглецю, який також впливає на зміну клімату.

Основними забруднювачами земельних ресурсів промисловими відходами є підприємства ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (11,7 % – від усіх розміщених відходів в області I–IV класу небезпеки) та ПАТ «Укртатнафта» (77,2 %).

У 2012 р. від економічної діяльності підприємств та організацій і в домогосподарствах області утворилося 6 300,2 тис. т відходів. Основна частина утворених відходів (97,5 %) належить до IV класу небезпеки. Кількість місць видалення промислових відходів – недостатня. Не вирішеним залишається питання захоронення, відповідно до вимог екологічної безпеки, промислових відходів підприємств обласного центру.

Більше від половини всіх викидів в атмосферне повітря області забезпечують пересувні джерела. Майже половина усіх викидів парниковых газів також надходить від пересувних джерел забруднення. Автомобільним транспортом за рік вики-

нуто 89,7 тис. т забруднюючих речовин, або 50 % усіх зареєстрованих викидів. У містах Полтава, Миргород і Лубни цей показник – 85,9 %, 88,7 % та 94 % відповідно; більше від 70 % – у Кременчуцькому, Пирятинському, Полтавському та Чорнухинському районах.

Обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу області становили 45,5 кг (менше, ніж середній показник в Україні, у 2,1 рази).

Комунальними підприємствами області експлуатується понад 1 тис. км каналізаційних мереж. Недостатнє фінансування їх капремонтів призводить до забруднення навколошнього середовища, підвищених витрат електроенергії, збільшення собівартості послуг.

Кількість рекультивованих земель є незрівнянно меншою з обсягами щорічно порушуваних. Станом на 01.01.2014 площа порушеніх земель (землі під відкритими розробками, кар'єрами, шахтами та відповідними спорудами) на території області становить 6 753,5 га.

Із 156 км загального фронту берегів Кременчуцького водосховища у межах Полтавської області 44 км піддані водній абразії. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу п'яти населених пунктів Глобинського та Кременчуцького районів: інтенсивність розмиву цих берегів становить 3–7, а в окремі роки – до 10–15 м на рік.

Значної шкоди довкіллю завдають зсуvnі процеси. Загальна площа їх поширення – 63,9 кв. км, або 0,2 % площи області.

Станом на 01.01.2013 в області є 377 сміттєвалищ загальною площею 460,2 га. З них перевантажених – 10 (34,5 га), не відповідають нормам екобезпеки – 126 (149,4 га). Частка охоплення населення послугами зі збирання твердих побутових відходів (ТПВ) у 2012 р. становила 71 %. У регіоні складна ситуація з вивозом й утилізацією ТПВ. Брак комплексного підходу до видалення побутових відходів у населених пунктах, схем їх санітарного очищення та полігонів для розміщення ТПВ призводить до того, що численні балки й цвинтарі перетворилися на стихійні звалища.

З метою стабілізації і поліпшення стану навколошнього природного середовища нагальними є заходи, спрямовані на зменшення забруднення земель та атмосферного повітря, поліпшення стану каналізаційних мереж і споруд, упорядкування поводження з твердими побутовими відходами, завершення утилізації не придатних та заборонених до використання пестицидів, вирішення питань утилізації й захоронення промислових відхо-

дів.

Очікувані результати. Поліпшення екологічного стану навколошнього природного середовища (атмосферного повітря, земель і водойм) та покращення стану здоров'я населення. Упорядкування системи управління твердими побутовими відходами. Приведення в належний стан каналізаційних споруд та мереж. Збереження водного балансу, підтримка в належному стані джерел питної води, виконання робіт із розчищення та врегулювання русел річок і водойм. Підвищення рівня екологічної ОСВІЧЕНОСТІ населення, попередження забруднення небезпечними відходами виробництва, нафтопродуктами та сміттєзвалища-

ми атмосферного повітря, ґрунтів, підземних та поверхневих вод.

Індикатори. Рівень захворюваності населення на найбільш поширені види хвороб, рівень природної смертності населення. Кількість ліквідованих стихійних звалищ ТПВ, джерел забруднення повітря, підземних та поверхневих вод і ґрунтів. Кількість рекультивованих та порушених земель. Кількість утилізованих пестицидів. Показники забруднення атмосферного повітря, ґрунтів, підземних та поверхневих вод. Річний обсяг генерації ТПВ на території області. Зменшення питомих обсягів утворення ТПВ. Охоплення населення послугами зі збирання ТПВ. Відсоток утилізованих ТПВ.

—С. 98, 99—

Досягнення операційної цілі 1.3. потребує вирішення таких завдань:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проектів
1.3.1. Формування ефективної системи управління твердими побутовими відходами.	Ліквідація джерел забруднення підземних вод та земельних ресурсів (несанкціоновані звалища ТПВ). Будівництво та реконструкція полігонів для зберігання ТПВ та забезпечення їх спеціалізованою технікою. Будівництво прибудинкових контейнерних майданчиків для роздільного збирання та зберігання ТПВ. Упровадження нових сучасних технологій у сфері збору, сортuvання, транспортування та переробки ТПВ.
1.3.2. Очищення території області від стихійних звалищ та сміття. Запобігання забрудненню від індустріальних виробництв та видобутку корисних копалин.	Підтримка ноу-хау способів ліквідації/ переробки/консервації старих звалищ. Реалізація громадських ініціатив з очищення струмків та малих річок у рамках підготовки до проведення екологічних фестивалів, виставок, свят. Розчищення та врегулювання русел річок і водойм. Очищення лісових масивів та лісосмуг від несанкціонованих сміттєзвалищ. Підліпшення якості питної води та водозабезпечення споживачів.
1.3.3. Використання місцевих українських традицій для формування серед ДІТЕЙ та молоді здорового патріотизму, дбайливого ставлення до довкілля.	Пропаганда та поширення українських народних традицій, обрядів та фольклору. Проведення фольклорних та мистецьких фестивалів та свят. Популяризація історії рідного краю, краєзнавства та природознавства. Облаштування місць відпочинку в лісових масивах, прибережних смугах річок, озер та водосховищ (встановлення інформаційних панно, природоохоронної інформації, схем екскурсійних маршрутів, забезпечення місць відпочинку контейнерами для сміття та засобами протипожежної безпеки).
1.3.4. Забезпечення захисту населених пунктів та сільськогосподарських угідь від підтоплення, зсуви ґрунтів та абразії берегів річок.	Будівництво, реконструкція і капітальний ремонт осушувальних систем та гідротехнічних споруд. Здійснення протипаводкових заходів та відновлення гідрологічного режиму річок. Будівництво, реконструкція і капітальний ремонт меліоративних систем. Заліснення та засадження кущами берегів річок. Підтримка альтернативних підходів до рекультивації земель та їх введення в оборот.
1.3.5. Поліпшення якості питної води та водозабезпечення споживачів.	Відновлення, охорона та раціональне використання джерел питного водопостачання. Розвиток водопровідно-каналізаційного господарства, підвищення ефективності та надійності його функціонування. Будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд. Захист джерел питного водопостачання від шкідливого впливу суб'єктів господарювання та об'єктів, що створюють загрозу забруднення вод.

–С. 117, 118–

Операційна ціль 3.3. Забезпечення збалансованого розвитку районів. Територіальний устрій області є далеким від оптимального. Райони є досить невеликими, розміщення міст по області є нерівномірним, відтак і асиметрія розвитку між районами, а особливо між районами та містами обласного значення, є досить великою. Райони області умовно можна поділити на 2 групи: перша (умовно великі) понад 1 тис. кв. км – найбільший серед них Глобинський (2,47 тис.кв.км.), площа якого дорівнює практично двом районам. Також Кобеляцький (1,82 тис.кв.км) та деякі інші. Друга – малі, до 1 тис.кв.км (це 11 районів), серед яких найменший за площею – Гребінківський район (0,60 тис.кв.км). Також райони суттєво відрізняються за чисельністю населення – найбільшим є Полтавський (66,9 тис.осіб), найменшим – Чорнухинський (11,8 тис.осіб). Частина районних центрів є надто малими і у них майже немає промисловості.

Ці об'єктивні причини створюють додаткові проблеми у балансуванні розвитку території області, оскільки впливають на бюджетну систему, рівень та якість соціальних послуг, зайнятість, а відтак трудову маятниково міграцію. Найбільше потерпають дрібні сільські райони.

Брак збалансованої політики державної підтримки призвів до погіршення засобів забезпечення мінімальної якості життя в сільській місцевості. Водночас, є загальне очікування, що роль держави і її інститутів полягає у покращенні умов сталості й життя на селі. Як недостатність державної підтримки, так і брак економічної незалежності і самозабезпечення призвели до сильного занепаду, іноді повного зникнення деяких сіл на тлі фізичної і соціальної деградації населення.

Зрозуміло, що Полтавська область сама не в змозі радикально покращити економічне й соціальне становище у своїх сільських місцевостях в середньостроковій перспективі, тому що більшість заходів залежать від щорічних асигнувань державного бюджету, централізованої бюджетної системи та слабкості органів місцевого самоврядування в сільських територіях.

У цій ситуації є потреба в кращій гармонізації та узгодженні зусиль між селами, містечками і віддаленими населеними пунктами, а також розвитку спільнотного підходу до програм державного сектора і бюджету зі спільними вимогами (наприклад, поштове відділення для 2 або 3 сусідніх сіл, організація перевезень

ДІТЕЙ до спільної школи замість будівництва нової і використання коштів на нескінченне обслуговування незаповнених місцевих шкіл). Деякі із механізмів, які дозволяють економити на масштабі, уже визначені новим законодавством. Ще дещо можна зробити на місцевому рівні з точки зору якості життя на селі завдяки використанню наявних механізмів і можливостей самоорганізації.

Економічна життєздатність сільських територій залежить від підприємницького ставлення людей, близькості до міст як економічних центрів та можливостей посередницьких організацій у певній місцевості. Покращення можливостей отримання доходу може відбуватися завдяки створенню кооперативів, кластерів у межах сільської і міської переробної промисловості, туризму і виробництву традиційних товарів.

Стратегія не передбачає універсального рецепту подолання диспропорцій, що в принципі навіть не є можливим, але виконання заходів з досягнення цієї операційної цілі може змінити тенденцію в інший бік. Потрібно підготувати індивідуальні програми, які б задовольняли місцеві обставини і сприяли зростанню спроможностей окремих міст та районів. Реалізація різних операційних цілей цієї стратегії в окремих районах та територіях зможе покращити там ситуацію і створити умови для саморозвитку. Також однією з можливостей є посилення співпраці між невеликими містами та селами для реалізації спільних інтересів (наприклад, спільна переробка твердих побутових відходів, спільна соціальна інфраструктура тощо).

–С. 118–

Очикувані результати. Посилення економічних та інших зв'язків між малими містами. Зростання показників розвитку у периферійних районах. Зменшення міграції молодого населення із сіл і невеликих міст. Організовані мережі малих міст, селищ та сіл задля покращення економічних і соціальних умов і забезпечення кращого виконання функцій органами місцевого самоврядування. Співробітництво між невеликими містами на основі спільних інтересів.

Індикатори. Зменшення коефіцієнта міграції населення з районів у найбільші міста області. Зростання кількості фінансових ресурсів, що формуються в сільських районах та малих містах. Покращення ситуації в наданні послуг населенню органами місцевого самоврядування. Забезпечення усіх адміністративно-територіальних одиниць полігонами утилізації ТПВ.

—С. 119—

Досягнення операційної цілі 3.3. потребує вирішення таких завдань:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проектів
3.3.1. Підтримка розбудови мережі сіл та малих міст для реалізації спільніх інтересів у периферійних районах.	Передбачення бюджетної підтримки проектів співпраці територіальних громад міст та навколошніх сіл. Створення системи консультаційної, організаційної та юридичної підтримки співпраці у мережах малих міст та сіл. Організація НАВЧАНЬ для посадових осіб органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад щодо оптимізації витрат на управління та мобілізації місцевих ресурсів для розвитку.
3.3.2. Створення механізмів підтримки розвиткових проектів у сільських районах.	Створення умов для започаткування публічного приватного партнерства в сільських районах із метою розвитку. Сприяння діяльності інституцій, що займаються підготовкою місцевих розвиткових проектів та пошуком ресурсів для їх виконання.
3.3.3. Розвиток можливостей для диверсифікації економіки (доходів) сільських та периферійних районів.	Розробка та активна промоція інвестиційних пропозицій периферійних районів. Юридичний та інший супровід іноземних інвесторів на початковому етапі інвестування в сільські та периферійні райони. Підтримка інституцій, що сприяють економічному розвитку у периферійних районах.
3.3.4. Розвиток інфраструктури периферійних районів.	Розробка та впровадження комплексної програми розвитку соціальної та інженерної інфраструктури районів області відповідно до індексу щільності населення. Розвиток дорожньої мережі периферійних районів. Розвиток іх інженерної інфраструктури.

—С. 125, 126—

**Перелік індикаторів та їх прогнозованих значень,
на досягнення яких спрямована Стратегія**

Назва показника	2013 р.	2016 р.	2020 р.
Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу, грн.	38 424 ¹	52 074	68 399
Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн	24 027	26 300	33 831
Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу, дол. США	732	783	1085
Експорт товарів у розрахунку на одну особу, дол.США	1 814	2 144	2 471
Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис наявного населення, од.	62	75	84
Кількість середніх підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення, од.	4	6	7
Обсяг реалізованої ІННОВАЦІЙНОЇ продукції, % загального обсягу реалізованої промислової продукції	14,4 ¹	25	25,6
Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям державного та місцевого значення вищої категорії	16,6	17,2	18,4
Середньомісячна заробітна плата (номінальна), грн.	2 988	3 914	5 530

Загальний коефіцієнт вибуття сільського населення (на 1 тис. наявного сільського населення), проміле	16,8	15,2	13,7
Забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей (на 10 тис. наявного населення на кінець року), лікарів	47,2 ¹	49,6	50,6
Рівень обладнання загальної площі житлового фонду водопроводом у міській місцевості, %	70,1 ¹	71,1	72,3
Рівень обладнання загальної площі житлового фонду водопроводом у сільській місцевості, %	28 ¹	28,7	29,4
Рівень смертності на 1 тис. населення, проміле	16,7	15,9	14,5
Демографічне навантаження на 1 тис. осіб постійного населення віком 16–59 років (міська місцевість), проміле	551 ¹	519,7	504,4
Демографічне навантаження на 1 тис. осіб постійного населення віком 16–59 років (сільська місцевість), проміле	687 ¹	626,3	577,8
Охоплення ДІТЕЙ дошкільними НАВЧАЛЬНИМИ закладами (міська місцевість), %	80 ¹	82	87
Охоплення ДІТЕЙ дошкільними НАВЧАЛЬНИМИ закладами (сільська місцевість), %	40 ¹	45	51
Питома вага утилізованих відходів, % загальної кількості утворених відходів	71,1 ¹	62,3	70,1
Рівень безробіття за методологією Міжнародної організації праці, %	8,2	8,1	7,7
Площа земель природно-заповідного фонду, тис. га	142,4 ¹	284,6	388,1
Питома вага площини природно-заповідного фонду до площини адміністративно-територіальної одиниці, %	4,9 ¹	9,9	13,5
Середня очікувана тривалість життя при народженні, років	71	72	74

¹ – за 2012 рік

Ці індикатори можуть бути досягнуті при умові виконання базового сценарію розвитку області та України і забезпечення відповідного фінансування за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та надходження коштів із зовнішніх джерел фінансування.

За матеріалами Стратегії уклала О. В. Стоцька